

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	127
Land:	Sierra Leone
Kilde:	Det svenske Regeringskansliet, Utrikesdepartementet
Titel:	Mänskliga rättigheter i Sierra Leone
Udgivet:	12. marts 2008
Optaget på baggrundsmaterialet:	15. april 2008

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Sierra Leone 2007

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

President- och parlamentsvalen som hölls i augusti 2007 gick fredligt till och var ett viktigt test för den fortsatta stabiliteten och demokratiutvecklingen i Sierra Leone efter 11 år av väpnad konflikt. Det var andra gången som val hölls efter krigsslutet under relativt lugna former. Oppositionen All People's Congress (ACP) vann över regeringspartiet Sierra Leone People's Party (SLPP). Johnny-Paul Koroma från ACP tillträdde som president i september. Internationella och inhemska valobservatörer bedömde valen som fria, rättvisa och tillförlitliga. Den nationella oberoende valkommissionen agerade mycket kompetent.

1991 utbröt väpnad konflikt mellan regeringen och rebellrörelsen Revolutionary United Front (RUF). Ett fredsavtal undertecknades i Lomé 1999 följt av etablerandet av FN:s fredsbevarande mission UNAMSIL (United Nations Mission in Sierra Leone). I praktiken uppnåddes emellertid inte fred förrän 2002, då stridigheterna slutligen upphörde.

Sierra Leone befinner sig efter kriget i en fas av återuppbyggnad. En omfattande DDR-process (avväpning, demobilisering och återanpassning av forna kombattanter) har genomförts och pågår fortfarande. 2006 ersattes UNMASIL med UNIOSIL (UN Integrated Office for Sierra Leone) vars huvuduppgifter är att bekämpa korruption, förbättra transparensen, etablera rättsamhället och att assistera Sierra Leone inför förebereelserna av presidentvalet 2007. Fortfarande är behoven av social service och infrastruktur enorma bland befolkningen.

Arbetet med att bygga upp ett rättsamhälle går långsamt framåt och det nationella rättssystemet uppvisar stora brister. Majoriteten av leonerna är

hänvisade till traditionella domstolar som kontrolleras av lokala ”chefer”/ledare, vilka ofta verkar diskriminerande särskilt mot kvinnor. Kvinnors och barns situation är särskilt utsatt och människohandel förekommer trots lagstadgade förbud mot detta. Arbetet med att skipa rättvisa för kvinnliga brottsoffer efter kriget går långsamt. Vissa framsteg skedde under året i och med att parlamentet antog fyra lagar som förbättrar skyddet av kvinnors och barns rättigheter.

Den särskilda domstolen för Sierra Leone, Special Court for Sierra Leone (SCSL) meddelade sina första domar under året, vilket var ett viktigt steg för att utkräva ansvar för de brott som skedde under kriget. Rättegången mot Charles Taylor, Liberias förre president som står åtalad för krigsbrott och brott mot mänskligheten har förhalats men inleddes i januari 2008.

Sierra Leone är det fattigaste landet i världen. Korruptionen är mycket utbredd och ett av de största hindren mot utveckling.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Sierra Leone har anslutit sig till:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR) samt till dess första fakultativa tilläggsprotokoll om enskild klagorätt, men däremot inte till dess andra fakultativa tilläggsprotokoll om dödsstraffet.
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR).

Sierra Leone har ratificerat:

- Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering (CERD).
- Konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW) och undertecknat det fakultativa tilläggsprotokollet om enskild klagorätt.
- Konventionen om barnets rättigheter (CRC) och dess tilläggsprotokoll om barn i väpnade konflikter respektive handel med barn, barnprostitution och barnpornografi.
- Flyktingkonventionen och det tillhörande protokollet från 1967.
- Konventionen mot tortyr (CAT) men inte det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr som endast har undertecknats.
- Romstadgan för internationella brottsmålsdomstolen ICC.
- Den afrikanska stadgan om mänskliga rättigheter och folkens rättigheter.

Uppgifter om rapportering är knapphändiga men det framgår av UNHCHR:s (United Nations High Commissioner for Human Rights) hemsida att Sierra Leone är försenade med rapportering till alla konventioner.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Regeringen sanktionerar inte politiska mord. Det finns dock uppgift om att så kallade ofrivilliga försvinnanden förekommer. Under krigsåren begicks övergrepp av grymmaste slag och tortyr var mycket vanligt. Under kriget kidnappades både kvinnor och barn för att tjäna som soldater och krigsslavar och många av kvinnorna uppges fortfarande hållas som sexuella slavar. Upprepade fall av övergrepp och våldtäkt genomförda av polisen har rapporterats utan påföljd. Landets fängelser både i Freetown och i landsorten har undermålig standard. De är överbelagda, saknar sanitetsinrättningar, fångarna får inte tillräckligt med mat- och har inte heller tillgång till tillräcklig medicinsk vård. Dessutom är de intagna utsatta för återkommande övergrepp. Korruptionen är utbredd och det går att köpa sig fri.

4. Dödsstraff

Dödsstraff finns fortfarande i Sierra Leone och kan utdömas som straff för mord och förräderi. Den senaste kända avrättningen verkställdes 1998. Många enskilda organisationer kämpar mot dödsstraffet, bland annat Amnesty International, National Forum for Human Rights, Caritas Makeni samt student- och arbetarrörelsen.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Lagen om frihet och oberoende under undantagstillstånd som föreskrivs i konstitutionen respekteras. Häktningar utan häktningsorder är vanligt förekommande. Den som berövats friheten har enligt lagen rätt att inom 24 timmar få kännedom om orsaken till häktningen och inom 72 timmar rätt till rättegång. Dessa regler respekteras sällan. Det förekommer att fångar får sitta i årtal i fängelse i väntan på rättegång. Det finns uppgifter om att 40 procent av fångarna i landets fängelser väntar på rättegång. 2007 dog minst 16 personer som ett resultat av överfyllda häkten, brist på mat, undermålig hygien et cetera. Det finns inga uppgifter om begränsad rörlighet inom landet eller över landets gränser. Pass och resehandlingar kan sökas och tillhandahållas utan extra avgift men korruptionen genomsyrar landets administration, vilket påverkar möjligheten att få pass och resehandlingar utfärdade.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Det långa kriget har inneburit att de statliga institutionerna och landets ekonomi har raserats. Samtidigt har en våldskultur utvecklats och korruptionen fortsatt att dominera samhället inklusive rättsväsendet. Reformeringen av rättsväsendet går långsamt. Byggnader, domstolar och fängelser har renoverats. Bristen på kvalificerad personal har bland annat orsakat att till exempel lagreformer för kvinnor gällande äktenskap, arv och övergrepp allvarligt har försenats. Män och kvinnor är i princip formellt lika inför lagen. Straffbarhetsåldern för barn är 15 år. Majoriteten av Sierra Leones befolkning har enbart tillgång till traditionella domstolar som baseras på traditionell rättsskipning och styrs av lokala ledare. Dessa domstolar är ofta diskriminerande, särskilt mot kvinnor.

7. Strafffrihet

Strafffriheten är utbredd och har varit ett betydande problem under krigsåren. Två viktiga institutioner har inrättats för att konsolidera fredsfrämjande och försoning och motverka strafffrihet: en sannings- och försoningskommission, Truth and Reconciliation Commission (TRC) och en särskild domstol för Sierra Leone, Special Court for Sierra Leone (SCSL). Båda institutionerna inledde sin verksamhet 2002. Fredsavtalet i Lomé innebar en kontroversiell amnesti.

Specialdomstolen inrättades för att döma de grävsta krigsförbrytelserna. I domstolen ingår både nationella och internationella domare. Nio personer står åtalade bland annat för brott mot mänskligheten, mot internationell humanitär rätt och mot mänskliga rättigheter. Under 2007 föll de första fem domarna. Tre medlemmar ur rebellgruppen Armed Forces Revolutionary Council (AFRC) dömdes för rekrytering och användning av barnsoldater. Två medlemmar ur Sierra Leonean Civil Defence Forces (CDF) dömdes för bland annat mord och plundring.

Rättegången mot Liberias förre president Charles Taylor, som står åtalad för krigsbrott och brott mot mänskligheten, inleddes 2002, men sköts upp då Taylor bojkottade rättegången och avsåg sin advokat. Taylor har fått ett nytt ombud och rättegången upptogs i januari 2008. Av säkerhetsskäl sker rättegången i Haag i den internationella brottmålsdomstolens lokaler, men inom SCSL:s jurisdiktion.

Slutrapporten från sannings- och försoningskommissionens (TRC) arbete, som innehöll 7 000 vittnesmål från hela landet, publicerades 2004. Den innehöll också rekommendationer om lagliga, politiska och administrativa reformer.

Uppföljningen av rekommendationerna har emellertid gått långsamt och den förra regeringen har även öppet ifrågasatt vissa rekommendationer som exempelvis avskaffandet av dödsstraffet. UNIOSIL har haft i uppdrag att granska genomförandet av rekommendationerna i kommissionens slutrapport.

Sierra Leone har ratificerat Romstadgan om inrättande av den internationella brottsmålsdomstolen, samtidigt som man har en överenskommelse med USA som garanterar att amerikanska medborgare inte ska kunna överlämnas till domstolen enligt artikel 98.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet med mera

Pressfriheten respekteras i princip i enlighet med lagen och det finns oberoende media, både elektroniska och tryckta. Pressens verksamhet lämnar mycket i övrigt att önska beträffande pressetik. Upprepade övergrepp på regeringskritiska journalister förekommer. Statlig censur förekommer via "National Censor Board". Det finns ett antal oberoende radiostationer som sänder över FM-frekvens. All media regleras av en oberoende kommission, "the Independent Media Commission". Internet har introducerats via det statliga telefonbolaget Sierratel, som inte har någon nämnvärd konkurrens.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

I Sierra Leone råder flerpartisystem. APC (All Peoples Congress) fick majoriteten i parlamentsvalet augusti 2007 med 59 av 112 valbara platser (124 platser, varav 12 äldste). SLPP (Sierra Leone People's Party) fick 43 och PMDC (Peoples' Movement for Democratic Change) 10 platser. För första gången i Sierra Leones historia har parlamentsledamöterna valts efter ett valkretssystem som innebär att varje medlem av parlamentet representerar ett distrikt i landet. ACP:s kandidat vann presidentvalet efter en andra omgång mot huvudmotståndaren Berewa från SLPP. I valen har endast de som är medborgare i Sierra Leone rätt att rösta. På grund av de komplicerade medborgarskapslagarna utesluts därmed bland annat den stora kolonin libaneser som bor i Sierra Leone sedan flera generationer tillbaka.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Sierra Leone har ratificerat ILO:s (International Labour Organisation) centrala konventioner om mänskliga rättigheter, med undantag för de som gäller barnarbete (konventionerna nr 138 och 182). Diskriminering på arbetsmarknaden har inte rapporterats men arbetsförhållandena varierar mellan statligt anställda och anställda vid enskilda organisationer (internationella och

nationella). Fackföreningar får verka ostört och mer än hälften av alla arbetare i städerna är anslutna till fackföreningar. Jordbruks- och gruvarbetare har däremot varit motvilliga att gå med i föreningar och militären och polisen har inte rätt att organisera sig. Strejkrätt råder men alla strejker måste anmälas 21 dagar i förväg. Sedan 2004 har minimilönen för arbetare varit fastställd till 40 000 leoner i månaden (cirka 100 svenska kronor) vilket innebär att lönen inte räcker till att försörja en normalfamilj. Rekommenderad arbetstid är 40-timmar per vecka, vilket ofta överskrids utan extra ersättning. Tvångsarbete är förbjudet i lag men det finns rapporter om att tvångsarbete i vissa s.k. "Chiefdoms" används som bestraffning. Arbetslösheten är överlag hög, särskilt bland ungdomar.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Alla har lika rätt till den sjukvård som i statlig regi är mycket bristfällig. Det råder stora skillnader mellan stad och landsbygd beträffande hälsovården. På många platser inne i landet har infrastrukturen förstörts av kriget, även sjukvårdsinrättningar. Bristen på elektricitet och vatten gör att det idag i praktiken är omöjligt att bedriva en fungerande sjukvård. Det kommer att ta tid att bygga upp ett sjukvårdssystem då det även saknas kvalificerad personal. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa kan alltså inte sägas vara uppfylld. Fortfarande ombesörjs sjuk- och hälsovård till en betydande del av enskilda organisationer som återkommande sänder larmsignaler om det undermåliga sjuk- och hälsovårdssystemet i Sierra Leone. Hälsoministeriet är svagt och saknar resurser. Det finns inga färsk siffror att tillgå men 2003 uppgick budgeten för hälsovård till blygsamma 7.9 procent av landets totala budget. Det förekommer ingen egentlig diskriminering inom vården men de som har råd kan likväl få vård, vilket innebär att den fattiga majoriteten av befolkningen indirekt diskrimineras. Privat sjukvård finns att tillgå för dem som kan betala.

12. Rätten till utbildning

Undervisningen är gratis men böcker, skolmaterial och skoluniformer är avgiftsbelagda. Utbildningsväsendet har utsatts för samma påfrestningar som sjukvården under kriget. I många byar har infrastrukturen såsom skolor och lärarbostäder förstörts, varför den i lag stadgade skolplikten inte tillämpas för tillfället. I dagsläget är bara ca 41 procent av barn i skolåldern inskrivna i grundskola. Flickor och pojkar har i princip samma rättigheter till skolgång men enligt tradition sätter familjerna hellre sina söner i skolan medan flickorna förväntas växa upp till goda hustrur. Uppskattningsvis kan endast 6 procent av landets kvinnor läsa och skriva. UNICEF har dock noterat en ökning av antalet inskrivna flickor i skolan efter kriget. Både regeringen och enskilda organisationer försöker öka kunskapen om och respekten för de mänskliga rättigheterna genom information och utbildning.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Livsvillkoren i Sierra Leone är mycket knappa även om fredsprocessen har bidragit till vissa förbättringar. De flyktingar som återvänt antingen från grannländerna eller från Freetown har kommit till byar där deras hus raserats eller plundrats. Infrastruktur som vägnät och försörjning av rent dricksvatten lämnar mycket övrigt att önska. Sierra Leone är enligt UNDP:s fattigdomsindex år 2007 världens fattigaste land (177:e plats). 70 procent av befolkningen lever under 1 dollar om dagen. Ett betydande återuppbyggnadsarbete ligger framför det sierraleonska folket.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnor har under kriget varit särskilt utsatta för ofredande och övergrepp. Enligt en rapport från Human Rights Watch uppskattas att en tredjedel av Sierra Leones kvinnor utsattes för någon form av sexuella övergrepp under konflikten. De som begått övergreppen har främst varit rebell- och milisgrupper. Lite har gjorts för att dessa kvinnors ska få upprättelse efter kriget.

Kvinnomisshandel förekommer i hemmen men anmäls sällan. I byarna är polygami vanligt medan kvinnlig otrohet ofta leder till misshandel. Kvinnomisshandel är i princip accepterat medan våldtäkt kan ge upp till 14 års fängelse om det anmäls och följs upp i en rättsprocess. Kvinnlig könsstympning är tillåtet på barn från fem års ålder enligt lagen och tillhör traditionen i Sierra Leone. UNICEF har uppskattat att 80 - 90 procent av alla kvinnor har utsatts för könsstympning. Det finns upprepade rapporter om barn som omkommit i sviterna av ingreppen.

Prostitutionen är utbredd och har så varit bland de kvinnor som varit på flykt undan kriget och därmed ryckts ur sitt vanliga sociala sammanhang. Trots instiftandet av en lag som förbjuder handel med människor rapporteras Sierra Leone vara såväl ursprungs-, transit- och mottagarland för handel med kvinnor. Sammanfattningsvis har kvinnan en underlägsen ställning i alla avseenden, även vad gäller utbildning, ekonomiska möjligheter och sjukvård.

15. Barnets rättigheter

Sierra Leone har ratificerat barnkonventionen samt de tillhörande frivilliga protokollen. En barnstadga har även antagits av parlamentet. 2007 antogs en nationell barnrättslag som bland annat förbjuder barngifte, rekrytering och handel med barn. Idag förekommer gatubarn, barnprostitution och barnarbete i betydande utsträckning. Under kriget rekryterades barn från åtta års ålder som soldater. Det svåra arbetet med att återanpassa barnen till sina familjer och till ett vanligt familjeliv pågår fortfarande bland annat med stöd av UNICEF. Trots en lag som förbjuder människohandel har det rapporterats om handel med barn för jordbruksarbete, hushållsarbete och prostitution. Det rör sig dels om inhemsk handel, dels om export till andra länder i regionen samt till Nordamerika och Europa. Sierra Leone har också nämnts som ett transitland. Könssstympning är tillåtet på barn från fem års ålder.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Befolkningen i Sierra Leone är mycket blandad och det finns 18 etniska grupper. Varje folkgrupp har sitt eget språk, men en stor del av befolkningen talar dessutom krio - en typ av engelsk kreol. Regionala motsättningar och korruption i samband med upphandlingar, utnämmandet till ämbeten och professionella befordringar förekommer i stor utsträckning. Det är dock inte ovanligt med giftermål mellan folkgrupperna. Etnicitet och religion bedöms inte heller varit den utlösande orsaken till inbördeskriget.

För icke-afrikaner är det svårt att få sierraleonskt medborgarskap. Vid äktenskap mellan en afrikan och en icke-afrikan måste fadern vara av afrikanskt ursprung för att barnet skall bli sierraleonsk medborgare. För invandrare som vill söka medborgarskap krävs att man bott 15 år oavbrutet i landet eller att man vistats de 12 senaste månaderna och 15 av de senaste 20 åren i Sierra Leone.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Lagen förbjuder homosexuellt umgänge och homosexuella diskrimineras både officiellt och socialt. Äktenskap mellan människor av lika kön har fördömts av ministeriet för socialt välbefinnande, gender och barn. Det finns rapporter om mord på grund av sexuell läggning.

18. Flyktingars rättigheter

Det fanns i slutet av 2006 runt 27 000 flyktingar från främst Liberia på sierraleonsk mark. UNHCR ombesörjer att dessa får det stöd de behöver och har rätt till. Under året har viss återflyttning till Liberia skett. UNHCR har aktivt uppmuntrat flyktingar att flytta tillbaka hem från Sierra Leone.

19. Funktionshindrades rättigheter

Personer med funktionshinder har inga speciella rättigheter och det finns ingen lag om att staten skall tillhandahålla hjälpmedel eller på annat sätt underlätta funktionshindrades livssituation. Det förekommer ingen direkt diskriminering på arbetsmarknaden men eftersom det finns få jobb har funktionshindrade personer liten chans att få arbete. De grymma metoder som rebellerna använde under kriget har fått till följd att tusentals människor är lemlästade och saknar möjlighet att försörja sig själva. Enskilda humanitära organisationer försöker höja livskvaliteten hos de drabbade genom att tillhandahålla hjälpmedel, proteser och utbildning.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Det finns flera oberoende organisationer som kämpar för att öka respekten för mänskliga rättigheter. De är bland andra Campaign for Good Governance, Forum of Conscience and Network Movement for Peace and Justice. Tillsammans med andra organisationer ingår dessa i National Forum for Human Rights (NFHR) som har till uppgift att samordna och att ge tekniskt stöd till de enskilda organisationerna.

I oktober 2006 utsågs 5 kommissionärer att leda det nationella organet för mänskliga rättigheter "National Commission for Democracy and Human Rights" (NCDHR) som ansvarar för att undersöka och rapportera om övergrepp mot mänskliga rättigheter. NCDHR har även mandat att verka för genomförandet av TRC:s rekommendationer. NCDHR:s aktiviteter har dock varit blygsamma på grund av bristande ekonomiska resurser.

Regeringsrepresentanter rapporteras genomgående vara hjälpsamma vid undersökningar och utredningar som genomförs av organisationerna. Det har dock, framförallt under krigstiden, funnits en försiktighet vad gäller publicering av funna resultat.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

UNIOSIL; UN Integrated Office for Sierra Leone har en särskild sektion för mänskliga rättigheter som bygger vidare på den tidigare FN-styrkan UNAMSIL:s arbete. UNIOSIL:s huvuduppgifter är att bekämpa korruption, stödja etablerandet av rättssamhället och de assisterade även Sierra Leone i

förebereelserna inför presidentvalet 2007. Till det kommer uppgiften att följa upp rekommendationerna i försoningskommissionens **TRC:s** slutrapport.

Storbritannien har, i samband med sitt stöd till reformeringen av Sierra Leones armé, bidragit till att landets nya armé har fått grundläggande kunskaper i respekten för mänskliga rättigheter.

Sveriges har inga direkta insatser på MR-området. Däremot kan Svenska Rädda Barnens regionala program för utbildning om barns rätt nämnas. Programmet vänder sig till väpnade grupper inom ECOWAS (Economic Community Of West African States) och får stöd från Sida. Utbildningen har genomförts i Sierra Leone. Sverige stöder också UNDP (United Nations Development Programme) i arbetet med att minska arbetslösheten bland ungdomar i Sierra Leone. Projektet är ett samarbete med regeringen som tagit fram ett nationellt program för detta syfte.